МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Чеченской Республики

МУ "Отдел образования Ножай-Юртовского муниципального района"

МБОУ «СОШ им. В. Г. Гайтемирова с. Замай-Юрт»

«РАССМОТРЕНО»	«СОГЛАСОВАНО»	«УТВЕРЖДЕНО»
на заседании МО НК	Заместитель директора по УВР	Директор школы
_____Акуева З. С.	_____Жабраилов М. С.	_____А. Л. Байсагуров
Протокол № 1 от 26.08.2026г.	Протокол № 1 от 26.08.2026г.	Приказ № 90 от 29.08.2026г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (чеченский) язык»

для обучающихся 1-4 классов

Составитель: Зубайраева Х.А.,
учитель 2 «а» класса

с. Замай-Юрт, 2026

КХЕТОРАН КЕХАТ

Лелаш долчу нормативан-бакъонан документашца догIуш, нохчийн мотт (оьрсийн мотт а санна) Нохчийн Республикин пачхьалкхан меттан статус йолуш бу (2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.). Иза нохчийн халкъан оьздангаллин коьрта хьал а ду, дешаран хьукматашкахь дешаран предмет санна хьоьхуш а бу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа (кхидIа Программа) кхолларан бух бу хIара нормативийн-бакъонийн документаш:

- Россин Федерацин конституци (26 статья);
- 2012 шеран 29-чу декабран №273-ФЗ йолу «Россин Федерацин дешаран хьокъехь» Федеральни закон (5, 8, 12, 14 ст.) (02.07.2021 ш. ред.);
- 1991 ш. 25 октябран № 1807-1 йолу «Россин Федерацин халкъийн меттанех» Федеральни закон (2, 6, 9, 10 ст.) (11.06.2021 ш. ред.);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт, Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021 ш. 31 майхь № 286 йолу омранца чIагIдина долу;
- Кхетош-кхиоран герггара программа (къобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол);
- Россин Федерацин къаьмнийн ненан мотт хьехаран концепци (Россин Федерацин серлонан Министерсвон коллегехь чIагIйина 2019.10.01);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггара программа (къобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18.03.2022 ш. № 1/22 йолу протокол);
- 2003 шеран 23 мартан Нохчийн Республикин конституци (09.01.2022 ш. хийцамашца);
- 2007 шеран 25 апрелан № 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.);
- 2014 шеран 30 октябран № 37-РЗ йолу «Нохчийн Республикин дешаран хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 N 13-РЗ ред.);
- 2020 ш. 17 августан № 180 йолчу «Нохчийн Республикин дешар кхиор» Нохчийн Республикин пачхьалкхан программина хийцамаш йукъабалоран хьокъехь» Нохчийн Республикин Правительствон Постановлени (2022.03.17 бинчу хийцамашца);
- Нохчийн Республикин тIекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара концепци (тIечIагIйина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 14.02.2013 ш.);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьртачу бакъонийн гулар тIечIагIйарх №83 йолу Указ

(тІечІагІдина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 2020 шеран апрелан 29-чу дийнахь)

- Нохчийн Республикехь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чІагІйина 2022.05. 12 № 3 йолчу Іилманан Советан кхеташонехь);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьрта бакъонаш /Джамалханов З.Д., Мациев А.Г., Овхадов М.Р., Халидов А.И., и.д. кх. – Соьлжа-гІала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2022. – 64 а.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

«Нохчийн мотт» дешаран предметан герггара белхан Программа йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программаш кхочушйечу организацешна (хьукматашна) хІоттийна йу.

Школан дешаран хІинцалерчу тенденцешна а, Іаморан жигарчу методикашна а тІехьажийна йолу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа хІотторехь хьехархошна методикин гІо лацаран Іалашонца кечйина йу хІара Программа.

Белхан Программо хьехархочун аьтто бийр бу:

1)нохчийн мотт хьехаран процессехь йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь кепе далийна Іаморан личностни, метапредметан, предметан жамІашка кхачаран хІинцалера некъаш кхочушдан;

2) Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца (Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021.05.31 № 286 йолу омранца чІагІдина долу); Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггарчу программица (къобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18 мартан 2022 ш. № 1/22 йолу протокол); Кхетош-кхиоран герггарчу программица (къобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол); Нохчийн Республикин тІекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара Концепцица (тІечІагІйина Нохчийн Республикин куьйгалхочо 14.02.2013 ш.) цхьаьнадогІу Іаморан кхочушдан лору жамІаш а, «Нохчийн мотт» дешаран предметан чулацам а Іаморан шерашца къасто а, хІоттамца дІанисбан а; 3)билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Іаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дІасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Іаморан коьчал карайерзорхьама йалийнчу дешаран гІуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, календарно-тематикин планировани кечйан.

Программин чулацам тІехьажийна бу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарто «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана лехамийн декъахь далийнчу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьрта дешаран программа кхиамца карайерзоран жамІашка кхачарна.

Программа тIехьажийна йу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъайогIучу нохчийн меттан курсана кхачо йарна а, гIо лацарна а.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан герггарчу белхан Программин чулацам йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнабогIуш бу.

Программа кхочушйаран бухехь йерг системно-гIуллакхаллин кеп йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

Нохчийн матто, шен т1екеренан а, ойла йовзийтаран а йукъара функцеш кхочушйарца, таро ло адамашна вовошашца йукъаметтигаш лелон, иштта дакъалоцу личностан кхетам а, дуьнене хьежам а кхоллабаларехь. Нохчийн мотт мехала г1ирс бу нохчийн къоман культурин ламасташ а, истори а ларйаран а, йовзийтаран а. Ненан (нохчийн) мотт хаар а, цуьнан тайп-тайпана кепаш карайерзор а, тайп-тайпанчу дакъошкахь а, хьелашкахь а маттах нийса а, эвсара а падйаэца хааро а билгалдо личностан социалан дахарх д1айолар кхиаме хилар.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран 1-4-чу классийн дешаран системин коьрта элемент йу, цо нохчийн меттан культурин декъехь говзалла а, корматалла а кхуллу. И дешаран йукъарчу системина йукъабалор кхочшудо гуманитарни циклан кхечу предметашца чулацаман уьйр йалорца, доккхачу декъана – «Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» дешаран предметца.

Школехь нохчийн мотт 1амор т1ехьажийна ду дешархочун синъоьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йарна, цуьнан кхетаман а, кхолларалин а корматалла а, ойлайара а, иэс а, суртх1отторан пох1ма а шардарна а, дешаран г1уллакх ша кхочушдан а, шен хаарш лакхадаха 1аморна а.

Нохчийн мотт 1аморан чулацам иштта т1ехьажийна бу функциональни грамотность адаман йеша хаар, текстах кхета хаар, тайп-тайпанчу кепийн тексташкарчу хаамех пайдаэца, церан мах хадон, ойлайан а, шайн 1алашонашка кхача а, шайн хаарш а, таронаш а шорйан а, социалан дахарехь дакъалаца а хаар санна кхиорна а. Къамелан а, текстви а г1уллакхалла ситсемах1отторан коьрта дакъа ду школехь нохчийн меттан курс карайерзорехь.

Дешаран предметан чулацам внеурочни гIуллакхдарехула а кхочушбан тарло: экскурсеш, тематикин мероприятеш, къийсамаш (конкурсаш), и.д.кх.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан Iалашо а, хьесапаш а

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тIегIанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан Iалашо – дешархойн коммуникативни хьуьнарш кхоллар (барта а, йозанан а, монологан а, диалоган а къамел кхиор), уьш къамелан гIуллакхдарна практикехь йукъабалор; дешархошкахь нохчийн маттах а, халкъан культурица цуьнан уьйрах а билггал долу хаарш кхоллар.

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тIегIанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан хьесапаш ду дешархошкахь кхоллар а, кхиор а:

- нохчийн меттан шатайпаналлех, къоман ламастех, шен халкъан культурех йуьхьанцара кхетам; этнически кхетам (самосознани) кхиор;
- нохчийн матте позитиван эмоцин-механаллин йукъаметтиг, цуьнан цIеналла а, башхалла а ларйарехь декъах хиларан синхаам; нохчийн матте бовзаран дог дар, шен къамел кхачаме дало гIертар;
- тIекеренан Iалашонашца, хьелашца, хьесапашца богIу меттан гIирсаш харжарехула, нохчийн маттахь жамIаш дарехула а, шена хетачунна бух балорехула долу хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- хьехархочун/одноклассникийн барта аларш хазарехь тIеэца хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- нийса йеша а, нийса йазйан а, урокан темехула диалогехь а, коллективан беседехь дакъалаца, чолхе доцу барта монологан аларш а, йозанан тексташ а хIитто хаар кхоллар а, кхиор а;
- нохчийн меттан системех а, хIоттамах а болу йуьхьанцара кхетамаш (фонетикех, графикех, лексикех, морфемикех, морфологех, синтаксисах);
- функциональни говзалла а, хийцалучу дуьненаца кхиаме зIе латто а, кхин дIа долчу кхиаме дешарна кийча хилар а кхоллар а, кхиор а.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан Программин чулацаман коьрта линеш

Дешаран предметан коьчал меттаIилманан дакъошца йогIуш хIоттийна йу. Нохчийн меттан систематически курс Программехь хIокху чулацаман линишца йалийна йу: «Маттах лаьцна хаамаш», «Фонетика, орфоэпи, графика, орфографи»; «Лексика», «Морфемика», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а», «Къамел кхиор».

Программехь къаьсташ йу кхо блок: «Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш», «Систематически курс» (1-чу классехь хьалхарчу эха шарахь – «Йоза-дешар Iамор»), «Къамел кхиор».

«Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш» цIе йолу хьалхара блок йоьзна йу шайн вовшашца йолчу уьйраца цхьаьна къамелан гIуллакхдаран деа тайпанехула кхиарца, йуьхьанцарчу классийн дешархойн (тIекеренан Iалашонаш къасто хаа, къамелан тIекеренехь нийса дакъалаца) коммуникативни карадерзарш кхиорца; къамелан этикетан бакъонех пайдаэцаран практика алсамйаккхарца.

«Систематически курс» цIе йолчу шолгIачу блоко йукъалоцу меттан дакъойх пайдаэцарна тIехь тергам барна кхачо йен чулацам, дешаран а, практикин а хьелашкахь меттан дакъойх пайдаэцаран бухера карадерзарш а, хаарш а кхиор; хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманех болу йуьхьанцара кхетамаш кхоллар. ХIара блок тIехьажийна йу (Iамийнчун гурашкахь) хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманаш практикехула карайерзорна; дахаран йерриге сферашкахь нохчийн маттах пайдаэцарехь жоьпаллин а, кхетаме а йукъаметтиг кхиорна.

«Къамел кхиор» цIе йолу кхоалгIа блок. Чулацаман коьртачу декъах кху блокехь тексташца бен болх бу: кхета хаар кхиор, йеллачу тексташна анализ йар, тайп-тайпанчу функциональни-маьIнийн тайпанийн, жанрийн, стилийн шен тексташ кхоллар.

Дешаран планехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан меттиг

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнадогIуш, «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъа а йогIу, Iамо тIейожош а йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» Iаморна леринчу сахьтийн йукъара терахь – 270 с. (хIора классехь кIирнах 2 с.): 1-чу классехь – 66 с., 2-чу классехь – 68 с., 3-чу классехь – 68 с., 4 классехь – 68 с.

Дешаран учрежденин бакъо йу дешаран предмет Iаморна деллачу сахьтийн барам, дешаран йукъаметтигийн декъашхоша кхуллучу планан декъан сахьтийн чоьтах ша алсамбаккха.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

2 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.

Фонетика, графика, орфоэпи

Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашц̄а билгал̄йар а *(аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё)* элпашца дешнаш. *Э, е* элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. *Й* элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш *(гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I)* а, уьш элпашца билгалйар а. *Щ, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш. Шеконца *[оьв], [ой], [эв]* хеза дешнаш нийсайаздар.

Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхьаьнакхетарш дерш а цхьаьна).

Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хьаьркаш (Iамийнчун барамехь).

Лексика

Дош декаран а, маьIнин а цхьаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам). Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.

ЦхьанамаьIнийн а, дукхамаьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).

Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехь тергам.

Дешан хIоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна. Цхьанаораман (гергара) дешнаш. Цхьанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).

Морфологи

Къамелан дакъош

ЦIердош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш *(«мила?», «хIун?»)*, къамелехь пайдаэцар. Йукъара а, долахь а цIердешнаш (фамилеш, цIераш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш).

Хандош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш *(«хIун до?», «хIун дина?», «хIун дийр ду?»)*, къамелехь пайдаэцар.

Билгалдош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш *(«муха?», «хьенан?» «стенан?»)*, къамелехь пайдаэцар.

ДештIаьхье. Уггар йаьржина дештIаьхьенаш: *mIe, mIepa, чу, чуьра, кIел*, и.д.кх.

Синтаксис

Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).

Предложени меттан дакъа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах къастар.

Аларан Iалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тIедожоран предложенеш.

Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш.

Орфографи а, пунктуаци а.

1-чу классехь Iамийна нийсайаздаран бакъонаш карлайахар. Предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп (цIераш, фамилеш, дийнатийн цIераш); предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана могIарера вукху могIаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);

Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхьама (нисдархьама), Iамат тIерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш; йукъарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар; долахь цIерашкахь: цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь, дийнатийн цIерашкахь, меттигийн цIерашкахь (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)*элпийн нийсайаздар, тIеэцначу дешнашкахь (долахь цIерашкахь) *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн *(къ, кI, кх, гI, и.д.кх.)* нийсайаздар; шеконца *[оьв], [ой], [эв]* хезачу дешнийн нийсайаздар *(-эв,-аьв,-ев)*; *щ, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деха мукъа *и, уь* хезачохь *й* элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.

Къамел кхиор

Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар. Цхьаьна гIуллакхдарехь шимма цхьаьна а, тобанашкахь а болх дIахьуш, бартбан а, йукъарчу сацаме ван а хаар.

Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.

Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла ойла гайтар. Текстан тема. Коьрта ойла. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенийн а, абзацийн а рогIалла талхийна тексташ нисйар.

Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).

Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.

Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар.

Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.

ЙУЬХЬАНЦАРЧУ ЙУККЪЕРЧУ ДЕШАРАН ТІЕГІАНЕХЬ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ПРОГРАММА КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Іаморан жамІехь кхетош-кхиоран гІуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдечу хенахь дешархочун кхоллалур ду хІара **личностни** жамІаш:

гражданско-патриотически кхетош-кхиоран:

- шен Даймахкаца мехалаллин йукъаметтиг кхоллайалар, цу йукъахь республикин истори а, культура а гойту, ненан мотт Іаморехула а;
- шен этнокультурин а, россин а граждански идентичностах кхетар, Нохчийн Республикин пачхьалкхан маттах санна, ненан (нохчийн) меттан маьІналлех кхетар;
- шен мехкан а, Даймехкан а дІадаханчун, таханенан, хиндолчун декъахь хилар, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршца болх барехь, хьелаш дийцаре дарехула а;
- шен а, кхечу а халкъашка ларам, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкара масалийн буха тІехь кхуллуш берг а;
- йукъараллин декъашхочух санна, адамах болу дуьххьарлера кхетам, адаман бакъонех а, жоьпаллех а, ларамах а, адаман сийлаллех а, леларан гІиллакх-оьздангаллин норманех а, адамашна йукъарчу йукъаметтигийн бакъонех а, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкахь гайтинарш а;

син-оьздангаллин кхетош-кхиоран:

- шен дахарехь а, йешарехь а зеделлачунна тІе а тевжаш, хІора адаман индивидуальность ларар;
- догъэцар а, ларам а, диканиг лаар а гучудаккхар, царна йукъахь шегара хьал а, синхаамаш а бовзийтархьама, нийса меттан гІирсах пайдаэцар а;
- кхечу адамашна куьйган (физически) а, моральни (оьздангаллин) а зен дарна тІехьажийнчу леларан муьлхха а кепаш цайезар (пайдаэца цатарлучу меттан гІирсех йоьзнарш а цхьаьна);

эстетикин кхетош-кхиоран:

- исбаьхьаллин культурица лараме йукъаметтиг а, шовкъ а, искусствах тайпанашна а, шен а, кхечу а халкъийн ламасташна а, кхолараллина а экамалла;

- исбаьхьаллин гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта гIертар, меттан говзаллехь а цхьаьна; тIекеренан а, ша гайтаран а гIирсах санна, ненан меттан мехалаллех кхетар;

физически кхетош-кхиоран, могашаллин культура а, эмоцин хьал а кхолларан:

- меттан дешаран процессехь кхин тIе (тIетоьхна) хаам лохуш, гонахехь (цу йуккъехь хаамийн а) могашаллин а, кхерамзаллин (шена а, кхечу адамашна а) а дахаран кепан бакъонаш ларйар;
- къамелехь ша гайта тарлун некъаш харжарехь а, къамелан этикетан а, тIекеренан бакъонийн а норманаш ларйарехь а гучудолу дегIан а, синIаткъаман а могашаллин тIалам бар;

къинхьегаман кхетош-кхиоран:

- адаман а, йукъараллин а дахарехь къинхьегаман маьIнах кхетар, къинхьегаман жамIаш жоьпаллин хьаште хьажор а, лардаран йукъаметтигаш а, къинхьегаман гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацаран говзаллаш, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре деш, тайп-тайпанчу корматаллашка кхоллалун шовкъ;

экологин кхетош-кхиоран:

- тексташца болх баран процессехь кхуллу Iалам Iалашдаран йукъаметтиг;
- цунна зен ден дараш цадезар;

Iилманан хаарийн мехаллаш:

- дуьненан Iилманехула долчу суьртах йуьхьанцара кхетамаш (цу йукъахь меттан системех, дийнна дуьненан Iилманехула долчу суьртан цхьана декъах санна, йуьхьанцара кхетамаш);
- довзаран хьашташ, жигаралла, дIадолорна тIера хилар, довзарехь хаа лаар а, шен лаамалла а, цуьнца цхьаьна ненан (нохчийн) мотт Iаморехь бовзаран хьашто а, и бовзарехь жигаралла а, шен лаамалла а.

МЕТАПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн мотт)» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни **довзаран** дараш.

Коьрта маьIнийн кхочушдарш:

- тайп-тайпана меттан дакъош дуста (аьзнаш, дешнаш, предложенеш, тексташ), меттан дакъош дустархьама баххаш билгалдаха (къамелан дакъа хилар, грамматикин билгало, лексикин маьIна, и.д.кх.);
- меттан дакъойн тераллаш къасто;

- къастийнчу билгалонца объекташ (меттан дакъош) цхьаьнатоха;
- меттан дакъойн (аьзнийн, къамелан дакъойн, предложенийн, текстийн) классификаци йархьама ладаме билгало къасто; меттан дакъошна классификаци йан;
- хьехархочо йеллачу тергаман алгоритмаца меттан коьчалехь закономерносташ а, бIостаналла а каро (схьалаха); меттан дакъошца болх беш, дарийн алгоритмана анализ йан, меттан дакъойн анализ йарехь ша дешаран (Iамаран) гIуллакхаш къасто;
- билгалйинчу алгоритман буха тIехь дешаран а, практикин а хьесап кхочушдан оьшучу хааман тоаме цахилар гучудаккха, кхин тIе оьшучу хааман хьашт кепе дало;
- меттан коьчална тIехь тергамбаран хьелашкахь бахьанийн-тIаьхьалонийн уьйраш билгалйаха, жамIаш дан.

Коьрта талламан кхочушдарш:

- хьехархочун гIоьнца Iалашо кепе йало, меттан объектан, къамелан хьолан хийцамийн план хIотто;
- тIедиллар кхочушдаран масех кеп йуста, уггар йогIуш йерг харжа (йалийнчу критерийн буха тIехь);
- схьакховдийнчу планаца чолхе боцу лингвистикин мини-таллам дIабахьа, схьакховдийнчу планаца проектан тIедиллар кхочушдан;
- жамIаш кепе дало а, меттан коьчална тIехь бинчу тергаман (классификацин, дустаран, талламан) жамIийн буха тIехь уьш тешаллашца тIечIагIдан а; билгалйинчу меттан коьчалан анализан процессехь хьехархочун гIоьнца хаттарийн кепаш йало;
- процессийн а, хиламийн а, церан тIаьхьалонийн а и санначу йа терачу хьелашкахь хила тарлучу кхиаран прогноз йан.

Хаамца болх бар:

- хаам схьаэцаран хьоста харжа: боьху хаам схьаэцархьама, нисбархьама оьшу дошам;
- билгалдинчу хьостанехь (дошам тIехь, справочник тIехь) йеллачу алгоритмаца гучу кепахь балийна болу хаам схьалаха (каро);
- шенна йа хьехархочо и талла (дошамашна, справочникашна, Iаматашна тIе о хьожуш) схьакховдийначу некъаца бакъ болу а, бакъ боцу а хаам бовза;
- Интернет машанехь хаам (дешан йаздарх, алрх, дешан маьIнах, дешан схьадалрх, дешан синонимех) лохуш, баккхийчеран (хьехаран белхахойн, дайн-нанойн, законехь векалш болчеран) гIоьнца информационни кхерамзаллин бакъонаш ларйан;
- дешаран хьесапе хаьжжина, анализ йан а, кхолла а текстан, видеон-, графикин, озан хаам;
- таблицийн, схемийн кепахь билгалбинчу лингвистикин хаамах кхета; лингвистикин хаам бовзийтархьама ша схемаш, таблицаш кхолла.

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни **коммуникативни** дараш.

ТIекере:

- хетарг тIеэца а, кепе дало а, бевзачарна йукъахь Iалашонашца а, тIекеренан хьелашца а цхьаьнайогIу эмоцеш гайта а;
- къамелхочуьнца лараме йукъаметтиг лело, диалог а, дискусси а дIайахьаран бакъонаш ларйан;
- хетарг тайп-тайпана хила тарлуш хиларх кхета;
- оьзда а, аргументаш йалош а шена хетарг дIаала;
- хIоттийнчу хьесапе хьаьжжина, къамелан алар хIотто;
- къамелан хьоле хьаьжжина, барта а, йозанан кепахь а тексташ (суртхIоттор, ойлайар, дийцар) кхолла;
- тергаман, мини-талламан, проектан тIедахкарийн жамIех а, шимма цхьаьна а, тобанашца а бинчу белхан жамIех а нахана гуш-хезаш дIадийца доцца къамел дар кечдан;
- къамел даран (выступленин) текстана иллюстрацин коьчал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ (фото), плакаташ) харжа.

Йуьхьанцарчу школехь Iаморан чаккхенгахь «Нохчийн мотт» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхуьур ду хIара дешаран универсальни **регулятивни** дараш.

Самоорганизаци:

- жамIе кхачархьама, дешаран хьесап кхочушдарехула дарийн план хIотто;
- хьаьржинчу дарийн хьалх-тIаьхьалла (рогIалла) хIотто.

Самоконтроль:

- дешаран гIуллакхдаран кхиаман/аьтто цабаларан бахьанаш къасто;
- къамелан а, нийсайаздаран а гIалаташ иэшорхьама, шен дешаран дараш нисдан;
- меттан дакъойх пайдаэцархьама, къасторхьама, характеристика йархьама хIоттийнчу дешаран (Iаморан) хьесапца гIуллакхдаран жамI цхьаьнадало;
- маттехула йолчу коьчалца болх беш дина гIалат схьалаха, нийсайаздаран(орфографин) а, пунктуацин а гIалат схьалаха (каро);
- одноклассникийн гIуллакхдаран а, шен гIуллакхдаран а жамIаш дуста, йалийнчу критерешца церан нийса (объективно) мах хадо.

Цхьаьна гIуллакхдар:

- хьехархочо йеллачу планированин кепан, йукъан гIулчийн а, хенийн а дIанисйаран буха тIехь, стандартни (типовой) хьолехь, йоццачу хенан а, йеххачу хенан а Iалошонаш (йукъара хьесапашкахь дакъалацар тидаме о оьцуш, индивидуальни) кепе йало;
- цхьаьна гIуллакхдаран Iалашо тIеэца, цуьнга кхачаран дараш цхьаьна хIитто: ролаш дIасайекъа, бартбан, цхьаьна бечу белхан процесс а, жамIаш а дийцаре дан;
- куьйгалла дан, тIедиллинарг кхочушдан, аьллачун тIехь хила а кийча хилар гайта;
- белхан шен дакъа жоьпаллица кхочушдан;
- йукъарчу жамIехь ша лаьцначу декъан мах хадо;
- йеллачу (схьакховдийнчу) кепашна тIе а тевжаш, цхьаьна ден проектан тIедахкарш кхочушдан.

ПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

1-4 классашкахь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморо аьтто бо:

- адамийн тIекеренан коьртачу гIирсах санна нохчийн маттах кхета, нохчийн мотт нохчийн халкъан синъоьздангаллин коьрта мехалла санна тIеэца;
- халкъан ламасташ а, культура а карайерзорехь а, чIагIйарехь а нохчийн меттан маьIнах кхета;
- ненан мотт бовзаран шовкъ а, и Iамо лаам а гайта;
- Россин Федерацин меттан а, культурин а цхьааллин а, тайп-тайпаналлин а шортенах, Россин халкъийн кхечу меттанашна йукъахь нохчийн меттан меттигах а йуьхьанцара кхетамаш кхолла;
- нохчийн меттан фонетикех, лексикех, грамматикех, орфографех, пунктуацех йуьхьанцара хаамаш кхолла;
- къамелан гIуллакхдарехь карадерзийнчу хаарех пайдаэца хаар кхолла, къамелехь Iамийнчу лексикех пайдаэца, карайерзийнчу лексикех а, маттах долчу хаарех а пайда а оьцуш, барта аларш хIитто;
- къамелан этикетехула Iамийнчу кепех пайда а оьцуш, къамелан тIекеренехь дакъалаца;
- нохчийн маттахь къамелан гIуллакхдаран массо а тайпанаш (ладогIар, къамел дар, йешар, йоза) вовшахтоха а, кхио а, билгалйинчу темехула даккхий доцу дийцарш хIитто хаар кхолла.

КЛАССАШКАХУЛА ПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

2 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- тIекеренан коьрта гIирс санна, мотт тIеэца;
- тергамах а, анализах а мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто) (мукъазчеран цхьаьнакхетарш долчу дешнашкахь а цхьаьна); дош дешдакъошка декъа;
- *е, ё, ю, я* элпийн гIуллакх тидаме а оьцуш, аьзнийн а, элпийн а хIоттаман цхьаьнабар къасто*;*
- цхьанаораман дешнаш лаха (каро);
- дашехь орам билгалбаккха (атта меттигаш);
- текстехь дукха маьIнийн дешнех пайдаэцна меттигаш гучуйаха а, церан маьIнех кхета а, дешаран дошамашкахула маьIна нисдан а; синонимех а, антонимех (кхетамийн цIераш а ца йохуш) пайдаэцна меттигаш гучуйаха;
- долахь а, йукъара а цIердешнаш боху кхетамаш къасто (определять);
- *«мила?», «хIун?»* бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- *«хIун до?», «хIун дина?», «хIун дийр ду?»* бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- *«муха?», «хьенан?», «стенан?»* бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- Iаларан Iалашоне, эмоцин иэшаре хьаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- Iамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: адамийн цIерашкахь, дайн цIерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цIерашкахь, меттигийн цIерашкахь доккха элп; дештIаьхенийн цIердешнашца къаьстина йазйар;
- дешнаш а, предложенеш а, 45 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- Iамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, дешнаш, предложенеш, 40 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дIайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- опискаш, Iамийнчу бакъонашна долу гIалаташ схьалаха а, нисдан а;
- Iаматан дошамех пайдаэца;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (эшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн бух тIехь 2-4 предложени) хIитто;
- суьртан репродукцихула барта дийцар хIотто;
- йешначун (хезначун) буха тIехь барта а, йозанан кепахь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамIийн кеп кхолла;
- хаттаршца царна йукъара маьIнийн уьйр а къастош, дешнех предложенеш хIитто;
- декъалдарийн билгалдинчу масалийн анализ дIайахьарехь декъалваран жанран башхаллаш йийцаре йан, текстийн-декъалдарийн хIоттаман анализ йан;
- текстан тема билгалйаккха а, текстана цуьнан тема гойту цIе тилла а;
- уьйр йоцчу предложенех, текстан дакъойх текст хIотто;

- хаттаршна тІе а тевжаш, 30-45 дешнийн барамехь дийцаран текстан ма-йарра схьайийцар дІайаздан;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьІнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

Тематикин планировани

Белхан программа хIоттош, тематикин планированехь тидаме эцна хила йеза дешаран-методикин коьчалш ларалуш йолчу ЭОР-х пайдацаран таронаш.

2 класс (68 сахьт)

№ п/п	Дакъа	Чулацам	Дешархойн гIулл
1.	**Маттах лаьцна йукъара хаамаш (1 сахьт, кхидIа курсан массо декъехь Iамадо)**	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	«Адамийн дахарех Мотт къоман куль хиларх йукъахь жа Шимма цхьаьна бе долуш хиларх а хе Россин Федерацех бар. Мотт Iаморан нек Йукъахь жамIан к некъаш.
2.	**Фонетика, графика, орфоэпии (8 сахьт, кхидIа курсан массо декъехь Iамадо)**	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш а довзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш *(аь-аь, оь-оь, уь-уьй)* а, уьш элпашца билгалйар а *(аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё)* элпашца дешнаш. *Э, е* элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. *Й* элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш *(гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I)* а, уьш элпашца билгалйар а. *Щ, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш. Шеконца *[оьв], [ой], [эв]* хеза дешнаш нийсайаздар. Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхьаьнакхетарш дерш а цхьаьна). Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар. Элпийн боцу графикин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хьаьркаш (Iамийнчун барамехь).	Схемина тIе а тевж Дешнашкахь элпи Мукъачу а, мукъаз Аьзнийн а, аьзний билгалдечу озан ха кхочушйар. Меттан коьчална т долчу дешнийн аь кхетор. Нохчийн меттан ш Шалхачу мукъазчу алар. Долахьчу а, йукъа хIора нисйеллачу галморзахаллех кх Цхьана могIанера вовшашца дустар. Графикин гIирсех сехьадаккхаран хь Дош сехьадаккхар
3.	**Лексика (10 сахьт)**	Дош декаран а, маьIнин а цхьаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам). Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар. ЦхьанамаьIнийн а, дукхамаьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам). Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехь тергам.	Дидактикин ловза дешнаш довза деза Тобанашца болх: т текстана тIе а тевж Практикин болх: д кхаа дешан маьIна Тобанашца болх: к Дешнийн тайп-тай *мотт, нIаьна…,* су дешнийн маьIнех

			Синонимийн, лекс предложенешна а башхаллина а тIех Шина синонимах, предложенехь угга тIехьажийна шард Шимма цхьаьна бе Суьрташца болх: с далийнчу дешнаш хаарш кхиор. Дидактикин ловзар Шимма цхьаьна бе йалор. Практикин болх: п
4.	**Дешан хIоттам (морфемика) (3 сахьт)**	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна. Цхьанаораман (гергара) дешнаш. Цхьанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).	«Гергара стаг хьан «Гергара дешнаш» Гергарчу дешнашн Ловзаран кепехь ш Меттан коьчална а зеделлачунна а, су маьIнаш дуьхь-дуь а, къаьстачух а хет дешнийн маьIнах к Дешаран диалог: « мегар ду?» Цхьаьна бен болх:
5.	**Морфологи (10 сахьт)**	Къамелан дакъош. ЦIердош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш *(«мила?», «хIун?»)*, къамелехь пайдаэцар. Йукъара а, долахь а цIердешнаш (фамилеш, цIераш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш).	Дешаран диалог: « «Къамелан дакъош Билгалдинчу дешн муьлхачу хаттарна йукъабалор. Шимма цхьаьна бе хьаьжжина, цIерде «мила?»). Адамийн цIераш, д меттигийн цIераш диалог. «Долахь», «йукъар ЦIердешнийн лекс Шардар: билгалби дешаран гIирсийн доьзалан декъашхо Дифференциаци йа билгало гучуйаккх
		Хандош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш *(«хIун до?», «хIун дина?», «хIун дийр ду?»)*, къамелехь пайдаэцар.	Билгалдинчу дешн хаттарна жоп ло, ж Хандешан лексики Дифференциаци йа хандешнаш тобана Практикин болх: д схьайаздар. Шимма цхьаьна бе

			Ша бен болх: пред
		Билгалдош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш *(«муха?», «хьенан?» «стенан?»)*, къамелехь пайдаэцар. зависимости от того, какие признаки предметов они обозначают (цвет, вкус, размер). Работа в группах: соотнесение имен прилагательных и вопросов к ним *(муха? хьенан? стенан?)*.	Билгалдинчу дешн хаттарна жоп ло, ж йукъабалор. Билгалдешан лекс Шимма цхьаьна бе билгалдешнаш, хIу хьаьжжина, кхаа т Тобанашкахь болх хаттарш а цхьаьна Ша бен болх: текс Дифференциаци йа йукъара билгало гу Практикин болх: б йукъара) предложе
		ДештIаьхье. Уггар йаьржина дештIаьхьенаш: *тIе, тIера, чу, чуьра, кIел*, и. д. кх.	Шардар (тергам): м Масала, Чорпа йай «ДештIаьхье» боху «Стенна оьшу деш Кхолларалин бол оьцуш, цхьатерра Ловзаран кепехь ш
6.	**Синтаксис (5 сахьт)**	Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар). Предложени меттан дакъа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах къастар. Аларан Iалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тIедожоран предложенеш. Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш.	Дашна а, предложе «Предложенехь де диалог. Шардар: нийса хIи (билгалйинчарна й Дешаран диалог: « деза муха хаа деза Тобанашкахь болх чаккхенгахь йогIу Шимма цхьаьна бе предложенеш хIит Шимма цхьаьна бе йолу предложенеш
7.	**Орфографи а, пунктуаци а (13 сахьт)**	Предложенин йуххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп (цIераш, фамилеш, дийнатийн цIераш); предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана могIарера вукху могIаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш); Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхьама (нисдархьама), Iаматан тIерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар. Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш; йукъарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпийн	Дешаран диалог: « муха пайдаэца беза Комментарица йоз цIердешнашнийн д Деха *и, уь* элпашна шардар. Вовшетал Бакъонах пайдаэца Меттан коьчална т доьзначу хаттарна жоьпан кеп йалор, Таблицица болх (ц декъна ду, вукху б декъна ду): дешна сехьадахаран башх долчух кхетам бал

		нийсайаздар, тIеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар; долахь цIерашкахь: цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь, дийнатийн цIерашкахь, меттигийн цIерашкахь (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)*элпийн нийсайаздар, тIеэцначу дешнашкахь (долахь цIерашкахь) *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн *(къ, кI, кх, гI, и.д.кх.)* нийсайаздар; шеконца *[оьв], [ой], [эв]* хезачу дешнийн нийсайаздар *(-эв,-аьв,-ев)*; *щ, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деха мукъа *и, уь* хезачохь *й* элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.	Практикин болх: с дIайаздар, дешнаш кхочушдар. Дифференциаци йа дешнаш карор (сех Шимма цхьаьна бе даьхначу гIалатех Ша шена таллам: ц дешнаш сехьадаха гIалаташ нисдаран Практикин болх: д оьцуш, предложен Шимма цхьаьна бе фамилеш, дийнати бакъонах тIейоьжн жоьпаш далар. Кхолларалли тIед (цIераш, фамилеш долу текст йазйар. Дешаран диалог: « гIалат гучудаккхар Шимма цхьаьна бе доцу дош гучудакн Комментарица йоз дешнийн нийсайаз шардар. Нийсайаздаран тре долахьчу цIердешн Суьрташца а, царн *къора, го-гоь,* и.д.к Тобанашкахь болх йар: цхьаьнадогIу алар а, йаздар а. Шимма цхьаьна бе догIучу дешнийн й
8.	**Къамел кхиор (10 сахьт)**	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар. Цхьаьна гIуллакхдарехь шимма цхьаьна а, тобанашкахь а болх дIахьуш, бартбан а, йукъарчу сацаме ван а хаар.	Шен дIайахьарехь билгалйаха Iема де декъашхойн хIотта Диалоган жамIдар хьаьнца, мичахь дI гIирсаш харжар хь хьехархочун хаам. Билгалйинчу масе харжар, Iалашонца гIирсаш харжар бу Ролашкахь ловзар лерина сценкаш хI чекхдаккха, тидам Кхолларалли тIед чекхдаккха, тидам шен диалогаш хIит Къамелан этикетан

			Этикетан аларш ш ХIора дийнан тIек мах хадоран Iалаш Шардар: билгалйи къамелан этикетан карийна гIалаташ «Тергамхой» рола урокехь а, перемен боцу а гIирсийн ха Кхолларалин тIед долу плакат кхолл къамелехь дакъала
		Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.	Суьртийн репроду анализ йар, хIитти Хаттаршна тIе а те Исбаьхьаллин муз
		Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла ойла гайтар. Текстан тема. Коьрта ойла. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенийн а, абзацийн а рогIалла талхийна тексташ нисйар. Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а. Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар. Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.	Дешаран диалог « кхочушйарехь деш дерг гучудаккхар. Меттан коьчална т (предложенийн хьа йоьзна йоцу масех ойла ца гойту масе билгалонийн йуста маьIнийн цхьаалла текстехь кхочушхи Шимма цхьаьна бе къастор, шена хета Текстера предложе предложенийн уьй Текстехь предложе Ша бен болх: талх предложенийн ний Практикин болх: б кхоллар. Текстан хIоттамна абзац йовзийтар. Цхьаьна бен болх: текстехь абзацийн Дифференциаци йа къастор. Дийцаре дар: муха чулацамца. Практикин болх: т Цхьаьна бен болх: Тобанашкахь болх харжар. Практикин болх: ц цахилар къастор, ц Кхолларалин бол Практикин болх: а йухаметтахIоттор,

			Дешаран диалог: « кхолларалле хь? », хетарг алар. Текст-суртхIоттор башхаллаш къасто карор. Текст-дийцарна ба къастор. Текст-ойлайарна б къастор. Тобанашкахь болх Декъалбарийн дал жанран башхалла хIоттаман анализ й Кхолларалли н тIед (декъалваран бахьа Схьайийцаран (25- йалийнчу текстан Дешнаш, предложе схьайазйан. Iамийна нийсайазд барам боцу тексто Текстана хIиттийн Хаттаршна тIе а те Хаттаршна тIе а те барра схьабийцар. таллам бар.
Резерв (дийнна дешаран шарна) – 8 сахьт			

Йуххедиллар

Дешаран-методически а, хаамийн-ресурсийн а кхачойар

Дешаран-методически пособиш

1. Абат. Белхан тептар. 1 класс.
2. Берийн бошмашна а, юьхьанцарчу классашна а лерина хрестомати. (Х1оттийнарг. С. Э. Эдилов. – Соьлжа-Г1ала: АО «Издательско-полиграфический комплекс "Грозненский рабочий"», 2018. – 320 аг1о.
3. Нохчийн мотт. Белхан тептар. 2 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тептар. 3 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тептар. 4 класс.
6. РТБ. Нохчийн мотт. 4 класс. ЖамIан белхаш: 12 вариант (Регионални талламан белхаш. Нохчийн мотт. 4 класс. Жам1ийн белхаш: 12 вариант + хьехархочунна йуххедиллар) /Абдурзаков Ш. И., Дашаева Л. Х., Дудаев С. А.-Х., Тутаева С. Л., Хунарикова П. А.– Соьлжа-гIала, 2018 – 80 агIо + 1 брош. (48 агIо).
7. Эдилов С. Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. – Соьлжа-гIала: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 аг1о.

1илманан литература

8. Нохчийн меттан коьрта бакъонаш / Джамалханов З. Д., Мациев А. Г., Овхадов М. Р., Халидов А. И., Вагапов А. Д., Умхаев Х. С., Бадаева А. С., Ирезиев С.-Х. С.-Э.,

Абдулкадыров А. Т., Юнусов Х. И., Солтаханов И. Э., Дадаев С.-Х. П., Султанов З. А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс "Грозненский рабочий"», 2022. – 64 аг1о.
9. Эдилов С. Э. Нохчийн мотт а, керла технологеш а – Соьлжа-Г1ала: АО «Издательско-полиграфический комплекс "Грозненский рабочий"», 2018. – 285 аг1о.

Методически литература

10. Айдамирова М. А. Т1екхуьучу чкъурана культурин-историн т1аьхьало йовзийатехь музейн г1уллакх. Дешаран пособи. – Соьлжа-Г1ала: АО «Издательско-полиграфический комплекс "Грозненский рабочий"», 2018. – 89 аг1о.
11. Джамбеков Ш. А. Нохчийн фольклор. – Соьлжа-Г1ала: Нохч-Г1алг1айн издательско-полиграфическои цхьаьнакхетаралла «Книга», 1991. – 592 аг1о.
12. Джамбеков О. А., Джамбекова, Т. Б. Нохчийн халкъан барта кхолларалла. – Махачкала: «Алеф» (ИП «Овчинников»), 2012. – 427 аг1о.
13. Эдилов С. Э. Изложенина 1амор. Хьехархочунна г1оьнна методически пособи. – Соьлжа-Г1ала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
14. Эдилов С. Э. Сочиненина 1амор. Хьехархочунна г1оьнна методически пособи. – Соьлжа-Г1ала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1.
15. Эдилов С. Э. Дешаран пособи. Нохчийн меттан практикум. – Соьлжа-Г1ала: АО «Издательско-полиграфический комплекс "Грозненский рабочий"», 2020 г. – 320 аг1о.

Дошамаш

16. Абдулкадырова Р. А. Йуьхьанцарчу ишколана суьртийн нохчийн-оьрсийн-ингалсан дошам. – Соьлжа-Г1ала: АО «Издательско-полиграфический комплекс "Грозненский рабочий"», 2018. – 152 аг1о.
17. Вагапов А. Д. Нохчийн меттан географически терминийн дошам. – Соьлжа-Г1ала: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс "Грозненский рабочий"», 2008. – 190 аг1о.
18. Вагапов А. Д. Нохчийн меттан этимологин дошам. Том 1. – Махачкала: «Алеф» (ИП «Овчинников»), 2019. – 301 аг1о.
19. Мациев А. Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. – М.: ГИИ НС, 1961. – 625 а.
20. Умархаджиев С. М., Астемиров А. В., Асхабов Х. И., Бадаева А. С., Вагапов А. Д., Израилова Э. С., Султанов З. А. Оьрсийн-нохчийн, нохчийн-оьрсийн компьютерни лексикин дошам – Соьлжа-Г1ала: НР 1Н, 2017. – 238 аг1о.

Хаамийн ресурсаш

21. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка) // URL: http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ (хьаьжна: 03.10.2022 ш.)
22. Дешаран портал «Нохчийн электронан ишкол» // URL: https://desharkho.ru/ (хьаьжна: 03.10.2022 ш.)
23. Нохчийн-оьрсийн, оьрсийн-нохчийн онлайн-дошам «Дикдошам» // URL: https://ps95.ru/dikdosham/ru/ (хьаьжна: 03.10.2022 ш.)

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

Нохчийн меттан тематикин планировани
2 класс

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн ба	
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш
	Дакъа 1. **Маттах лаьцна йукъара хаамаш**		
1.1	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна.	2	0
1.2	Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	2	0
Декъехула дерриг сахьташ		**4**	**0**
Дакъа 2. Фонетика, графика, орфоэпии			
2.1.	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар	2	0
2.2	Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш	2	0
2.3	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашца билгалйар а (аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш.	1	0
2.4	Э, е элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. Й элпаца долу дешнаш.	1	0
2.5	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш *(гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I)* а, уьш элпашца билгалйар а. *Щ, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш.	2	0
2.6	Шеконца *[оьв], [ой], [эв]* хеза дешнаш нийсайаздар	1	0
2.7	Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхьаьнакхетарш дерш а цхьаьна).	2	1
2.8	Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.	2	0

	Элпийн боцу графикин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хьаьркаш (Iамийнчун барамехь).		
Декъехула дерриг сахьташ		**13**	**1**
Дакъа 3. Лексика			
3.1.	Дош декаран а, маьIнин а цхьаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам).	2	0
3.2	Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.	1	0
3.3	ЦхьанамаьIнийн а, дукхамаьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).	1	0
3.4	Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехь тергам.	1	0
Декъехула дерриг сахьташ		**5**	**0**
Дакъа 4. Дешан хIоттам (морфемика)			
4.1.	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна	1	0
4.2.	Цхьанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш	1	0
4.3	Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).	1	0
Декъехула дерриг сахьташ		**3**	**0**
Дакъа 5. Морфологи			
5.1	ЦIердош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш *(«мила?», «хIун?»)*, къамелехь пайдаэцар.	1	0
5.2	Йукъара а, долахь а цIердешнаш (фамилеш, цIераш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш).	1	1
5.3	Хандош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш *(«хIун до?», «хIун дина?», «хIун дийр ду?»)*, къамелехь пайдаэцар.	2	0
5.4	Билгалдош.	2	0
5.5	ДештIаьхье.	1	0

	Уггар йаьржина дештIаьхьенаш: *mIe, mIера, чу, чуьра, кIел*, и.д.кх.		
Дерриг:		**7**	**1**
Дакъа 6. Синтаксис			
6.1	Предложени. Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).	1	0
6.2	Аларан Iалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тIедожоран предложенеш.	2	0
6.3	Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш	1	0
Дерриг:		**4**	**0**
Дакъа 7. Орфографи а, пунктуаци а			
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна Предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп (цIераш, фамилеш, дийнатийн цIераш);	2	0
7.2	Предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана могIарера вукху могIаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);	2	0
7.3	Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш; йукъарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар.	3	1
7.4	тIеэцначу дешнашкахь (долахь цIерашкахь) *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар.	1	0
7.5	Нохчийн меттан мукъазчу элпийн *(къ, кI, кх, гI, и.д.кх.)* нийсайаздар	2	0
7.6	Шеконца *[оьв], [ой], [эв]* хезачу дешнийн нийсайаздар *(-эв,-аьв,-ев)*; *щ, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар;	2	0
7.7	Деха мукъа *и, уь* хезачохь *й* элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.	3	0

Дерриг:		**15**	**1**
Дакъа 8. Къамел кхиор			
8.1	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и.	1	0
8.2	Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар.	1	0
8.3	Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор	1	0
8.4	Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла ойла гайтар.	1	0
8.5	Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).	2	0
8.6	Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.	2	0
8.7	Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар. Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.	2	0
Дерриг:		**10**	
Резервни хан		7	
Программаин сахьтийн йукъара терахь		68	3

МБОУ «СОШ им. В. Г. Гайтемирова с. Замай-Юрт»

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ

НАЧАЛЬНОГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

учебного предмета Родной (чеченский) язык

для обучающихся 2 «а» класса

Составитель: Зубайраева Х.А.,
учитель 2 «а» класса

с. Замай-Юрт, 2026

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№ раг1	Урокан чулацам	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларалли белхаш		
1-2	1амийнарг карладаккхар.	**2**	**0**	**0**	1.09 4.09	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
3- 4	Къамел.	**2**	**0**	**0**	8.09 11.09	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
5	Аьзнаш а, элпаш а.	**1**	**0**	**0**	15.09	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
6	Мукъа аьзнаш а , элпаш а.	**1**	**0**	**0**	18.09	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
7	Мукъа аьзнаш а, церан элпийн билгалонаш а.	**1**	**0**	**0**	22.09	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
8	Элпаш э, е йукъадог1у дешнаш. Мукъаза аз а, элп а й	**1**	**0**	**0**	25.09	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
9	Элпаш Е,Ё,Я,Яь,Ю,Юь йукъадог1у дешнаш.	**1**	**0**	**0**	29.09	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
10	**Входной талламан болх (Дешархо)**	**1**	**0**	**0**	2.10	Диктант
11	Мукъаза аьзнаш а,уьш элпашца билгалдар а.	**1**	**0**	**0**	6.10	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
12	Нохчийн абат	**1**	**0**	**0**	9.10	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
13	Дош а, дещдакъа а Дешнаш сехьадахар	**1**	**0**	**0**	13.10	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
14	**Талламан болх**	**1**	**1**	**0**	16.10	Диктант
15	Г1алаташна т1ехь болх	**1**	**0**	**0**	20.10	
16	Предложени	**1**	**0**	**0**	23.10	

17	Предложени	**1**	**0**	0	6.11	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
18-19	Текст	**2**	**0**	**0**	10.11 13.11	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
21	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар	**1**	**0**	**0**	17.11	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
22	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъаза азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар.	**1**	**0**	**0**	20.11	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
23-24	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-т1аьхьа нисделча нийсайаздар	**2**	**0**	**0**	20.11 24.11	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
25-26	Дехий, доций мукъа аьзнаш.	**2**	**0**	**0**	27.11 1.12	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
27	ЕВ,ОВ,АЬВ йукъадог1у дешнаш..	**1**	**0**	**0**	4.12	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
28	Т1ерасхьайазйар Зевне а, къора а мукъаза аьзнаш а, уьш йозанехь билгалдахар а .	**1**	**0**	**0**	8.12	
29	Элпаш Ь,Ё,Ф,Щ юкъадог1у дешнаш	**1**	**0**	**0**	11.12	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
30	**Талламан болх**	**1**	**1**	**0**	15.12	Диктант
31	Г1алаташ т1ехь болх.	**1**	**0**	**0**	18.12	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
32	Мукъаза аз а, элп а ъ.	**1**	**0**	**0**	22.12	
33-34	Доккха элп	**2**	**0**	**0**	25.12 29.12	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
37	Дош а, предложени а.	**1**	**0**	**0**	12.01	
38	Х1уманаш билгалйен дешнаш.	**1**	**0**	**0**	15.01	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
39	**Талламан болх (Списывание)**	**1**	**1**	**0**	19.01	
40	Доккха элп	**1**	**0**	**0**	22.01	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
41-42	Дешт1аьхьенаш	**2**	**0**	**0**	26.01 29.01	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

43-44	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	**2**	**0**	**0**	2.02 5.02	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
45-46	Х1уманийн билгало гойту дешнаш	**2**	**0**	**0**	9.02 12.02	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
47	Гергара дешнаш.	**1**	**0**	**0**	16.02	
48-49	Предложени	**2**	**0**	**0**	19.02 26.02	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
50	**Талламан болх**	**1**	**1**	**0**	2.03	Диктант
51	Г1алаташна т1ехь болх 1амийнарг карладаккхар Нохчийн абат	**1**	**0**	**0**	5.03	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
52-53	Г1алаташна т1ехь болх Дехий, доций мукъа аьзнаш	**2**	**0**	**0**	9.03 12.03	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
54	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-т1аьхьа нисделча нийсайаздар	**1**	**0**	**0**	16.03	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
55	**Талламан болх**	**1**	**1**		19.03	
56-57	Г1алаташна т1ехь болх Х1ума билгалъеш долу дешнаш.	**2**	**0**	**0**	23.03 26.03	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
58-59	Дешт1аьхьенаш	**2**	**0**	**0**	6.04 9.04	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
60-61	Парг1ат диктант (аг1о № 136)	**1**	**0**	**0**	13.04	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
62-63	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	**2**	**0**	**0**	20.04 23.04	https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
64	Текст	**1**	**0**	**0**	27.04	
65	Текст	**1**	**0**	**0**	30.04	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
66-	**Шеран талламан болх.**	**1**	**1**	**0**	4.05	Диктант
67	Г1алаташ т1ехь болх . Текст	**1**	**0**	**0**	7.05	
68	Шарахь 1амийнарг т1еч1аг1дар	**1**	**0**	**0**	11.05	
Программаин сахьтийн йукъара терахь		**68**	**6**			

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1.Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.

2.Учебник Э.Х.Солтаханов., И.Э.Солтаханов., С.Э.Эдилов., «Нохчийн мотт» 4класс. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.

3.Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1.Эдилов С.Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
2.Эдилов С. Э. Изложени йазйан 1амор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
3.Эдилов С. Э. Сочинени йазйан 1амор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1.Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus

2.Образовательный портал «Чеченская электронная школа» //URL:https://desharkho.ru

3.Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: https://ps95.ru/dikdosham/ru